

Școala Națională de Studii Politice și Administrative

ȘCOALA DOCTORALĂ

Rezumatul tezei de doctorat

SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPILULUI. CAUZE ȘI EFECTE ALE DEPENDENȚEI DE SISTEM

Coordonator științific: Conf.Univ.Dr. ALFRED BULAI

Doctorand: Gheorghiu Carmen Marina

București 2021

CUPRINS (integral)

Abrevieri	pag.4
Introducere	pag. 5
Motivația alegerii temei de cercetare – obiective	pag. 6
Capitolul I. Alegerea și aplicarea metodelor de cercetare	pag.12
Capitolul II. Instituția de ocrotire (de stat și/sau privată)	pag.29
2.1.Orfelinatul – atestare documentară	pag.29
2.2.Prezentarea orfelinelor după 1989 – impactul avut în presă.....	pag.30
2.3. Aspecte ale instituțiilor românești de protecție a copiilor, înainte și după 1989.....	pag.34
2.4. Structura populației. Evoluție și pondere.....	pag.44
2.5. Înființarea și funcționarea ONG-urilor în România.....	pag.49
2.6. Instituția de protecție a copilului - Provocări și impact asupra copiilor.....	pag.55
Capitolul III. Familia – Tradiție și tendințe	pag.63
3.1. Familia – prima instituție socială din istoria lumii.....	pag.63
3.2. Familia din perspectiva juridică.....	pag.78
Capitolul IV. Asistența socială în România	pag.81
4.1. Prevederi legale	pag.81
4.2. Istoricul asistenței sociale	pag.82
4.3. Valori ale asistenței sociale aplicate în contextul românesc.....	pag.84
Capitolul V. Dependența de sistemul de protecție (Studiu 1 – Centrul Maternal, alternativă la abandon sau dependență de sistem)	pag.88
Capitolul VI. Implicarea personalului în lucrul cu copilul instituționalizat	pag.105

6.1. Deprinderile de viață independentă.....	pag.105
6.2. Deprinderile (comportamente învățate).....	pag.117
6.3. Abordări în lucrul cu tinerii.....	pag.119
6.4. Instrumente de evaluare a deprinderii de viață independentă.....	pag.120
6.5. Studiu 2 - Percepția tinerilor asistați în centre de plasament cu privire la existența activităților de dezvoltare a abilităților de viață independentă	pag.123
6.6.Studiu 3- Aspecte privind achiziția și dezvoltarea deprinderilor de viață independentă....	pag.134
 Capitolul VII: Oportunități de schimbare în sistemul de ocrotire al copiilor și tinerilor.....	 pag.163
 Concluzii.....	 pag.171
Contribuții proprii	pag.177
Limitări și direcții viitoare de cercetare	pag.177
 Anexe.....	 pag.180
Bibliografie.....	pag.187

Introducere

Teza de doctorat, având ca titlu *Sistemul de protecție a copilului. Cauze și efecte ale dependenței de sistem*, dorește să sublinieze legătura dintre lipsa formării unor deprinderi de viață la tinerii instituționalizați, și numărul mare de tineri care continuă să fie dependenți de sistemul de protecție, și totodată să aducă un plus de obiectivitate în ceea ce reprezintă îmbunătățirea condițiilor de trai a beneficiarilor în mediul instituțional, bazată pe opiniile tinerilor incluși în această cercetare, și de a sublinia totodată accentul ce trebuie pus pe dezvoltarea abilităților de viață independentă a copiilor și tinerilor ocrotiți în instituții de protecție.

Cercetarea mea se focalizează atât pe studiul beneficiarelor din centrul maternal (în prezent aparținând sistemului guvernamental), cât și pe aducerea în prim plan a opiniilor tinerilor incluși într-un program de dezvoltare a abilităților de viață, cercetare desfășurată în cadrul unui ONG. Cercetarea prezentei lucrări științifice, se dorește a sublinia, având la bază opiniile subiecților luați în calcul, necesitatea oferirii unei palete largi de posibilități în ceea ce privește integrarea socială, inserția pe piața muncii, diminuarea stigmatizării în mentalitatea populară existentă, prin creșterea stimei de sine și minimizarea numărului de delincvenți în rândul acestora, servicii care în prezent sunt slab reprezentate la nivel de centre de ocrotire, ceea ce subliniază și existența unui număr mare de beneficiare ce apelează la serviciile centrului maternal. Deși au fost inițiate astfel de *obiective prioritare* care urmăresc ameliorarea situației copiilor din sistemul de protecție specială, dorindu-se accelerarea dezvoltării serviciilor comunitare, tratamentul corect și echitabil al tuturor copiilor în societatea noastră (noțiuni dezvoltate și în cadrul Strategiei Naționale¹), există în realitate lipsuri majore în favorizarea exercitării drepturilor de către aceștia, iar provocarea lucrării mele, o constituie promovarea abordării participative și multisectoriale a problematicei copiilor/tinerilor asistați în centre sociale, facilitând respectarea interesului superior al copilului în toate domeniile.

Am urmărit sublinierea statutului de utilitate publică acordată ONG-urilor și clarificarea aspectelor care țin de drepturile conferite de acest statut, inclusiv cele referitoare la contractarea de servicii, în paralel cu serviciile oferite de către instituțiile guvernamentale. Unii dintre partenerii importanți din domeniul protecției copilului pe teritoriu țării noastre, alături de ONG-uri consacrate și care își desfășoară activitatea pe teritoriul mai multor țări, sunt și Biserica Ortodoxă Română sau cultele religioase recunoscute de lege, și deși există transformări legislative și de statut și la acest nivel, vocația socială și eficacitatea în acțiune le sunt recunoscute. Până în prezent însă, nu există un cadru instituțional în baza căruia să se perfecteze această colaborare la nivel național (de exemplu

¹ *Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului* (http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/2014/2014-02-03_Anexa1_HG_Strategie_protectia_copilului.pdf), accesat la data de 14.10.2017

Centrul pentru femei victime ale violenței domestice înființat la nivel local pe baza încheierii unui parteneriat între Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului sector 1 și Patriarhie, funcționabil în București, și care, în pofida unui spațiu restrâns - 4 locuri, a oferit ocrotire în regim de urgență multor cupluri mamă-copil aflate în dificultate sau provenind dintr-un mediu violent), cu mențiunea că există schimbări continue privind organizarea și reorganizarea centrelor specializate, astfel că pe parcursul ultimilor cinci ani au intervenit multiple modificări (desființarea anumitor centre, reorganizarea activităților de natură socială, etc.). Această situație s-a reflectat implicit și în desfășurarea cercetării de față, oferindu-mi posibilitatea, dar și provocarea de a regândi și reorienta cercetarea, structurând-o pe trei studii care urmăresc să sublinieze interdependența domeniilor considerate esențiale.

Deși inițial am conceput studiul având ca obiectiv central, copiii și tinerii din centrele de plasament, în vederea obținerii unor opinii concrete ale acestora privind existența programelor speciale de dezvoltare a abilităților de viață independentă, cercetarea a dobândit noi valențe odată cu închiderea centrului asupra căruia eram focalizată, informațiile obținute rămânând la un stadiu cifric nesemnificativ (30 de subiecți), informații care nu se pot extrapola la nivel național pentru a constitui un etalon în cercetare. Studiul rămâne astfel a avea doar un rol exploratoriu, la nivel micro, reprezentând un punct de vedere al beneficiarilor centrului de plasament, fiind luat în calcul doar ca reper privind modul de percepție a acestora cu privire la probleme existente.

Cercetarea, având în componență trei studii, își propune să sublinieze lipsurile existente în centrele de ocrotire, a unor servicii necesare tinerilor instituționalizați, care ar putea sprijini eficient ridicarea standardelor de viață și ca urmare, dezvoltarea capitalului uman, asigurarea de alternative pentru integrarea acestora pe piața muncii, centralizând și luând în calcul opiniile exprimate de subiecții participanți la cercetare. Fiind în conformitate cu politicile și strategiile europene și naționale în domeniul asistenței sociale, în speță a protecției copilului, studiul de față își propune să sublinieze lacunele existente în programele instructiv-educative din centrele de ocrotire, și care se reflectă în dezvoltarea bunăstării copilului și a asigurării protecției eficiente în cadrul instituțional, prin prezentarea și analizarea mediului instituțional de stat și a celui privat, în perioada post-comunistă, luând în calcul totodată transformările prin care a trecut familia românească, de la modelul tradițional, la tendințele actuale.

Aspecte generale

Pornind de la analiza documentelor existente, a legislației aflată într-o continuă reactualizare, a publicațiilor și studiilor existente în domeniul asistenței sociale, precum și a observației lipsurilor existente în pregătirea copiilor și tinerilor pentru viața independentă, am conturat obiectivele în jurul cărora am construit și dezvoltat ulterior lucrarea de față. Urmare documentării, am punctat faptul că în ultimele două decenii ale regimului comunist, în România s-a

înregistrat o adevărată explozie a abandonului, generată de politica agresiv pronatalistă declanșată în 1966, care a avut drept consecință nașterea unui mare număr de copii nedorți și creșterea ratei mortalității materne datorate avorturilor empirice. Aspecte detaliate ale acestui fapt se regăsesc în capitolul *Politica demografică a regimului Ceaușescu*, al Raportului Final² întocmit în anul 2006 de către Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Decretului 770 din 1 octombrie 1966, privind reglementarea întreruperii sarcinii, a fost actul normativ prin care regimul Ceaușescu a pus bazele a ceea ce avea să constituie „unul dintre cele mai represive și mai dure regimuri pronataliste din istorie”³. Acest decret încrimina avortul, și a abrogat Decretul 463/1957 care permitea această practică. Decretului 770/1966, a suferit modificări în timp, scopul său fiind să crească natalitatea în țara noastră. Raportul privind *Politica demografică a regimului Ceaușescu*, precizează faptul că „În contextul unei penurii crescânde, incluzând insuficiența căldurii, electricității și mâncării, a purta un copil ridica atât probleme de ordin material, de sănătate, cât și de ordin moral”⁴.

Efectul principal al transformărilor, ce au survenit în post-comunism în toate zonele de interes public, pentru tinerii asistați ai instituțiilor de ocrotire care ajung la vârsta de 18 ani, vârstă la care urmează să părăsească sistemul (excepție făcând doar cei care sunt încă școlarizați la această vârstă, învățământ de zi, și care pot beneficia de cazare în apartamente sociale până la vârsta de 26 ani), este lipsa unui suport ulterior, adecvat nevoilor și așteptărilor acestora, având ca efect respingerea lor de către societatea care îi ocrotise până atunci.

Ceea ce încă lipsește la ora actuală, este existența unei politici unitare, coerente, planificate, realizată și condusă la nivel central pentru a asigura: pe de o parte sprijinirea în continuare a tinerilor majori (foști asistați), după încheierea perioadei de ocrotire pentru o inserție socială adecvată, prin monitorizarea integrării profesionale și oferirea unor facilități privind locuința, menajul, gestionarea veniturilor, etc.; pe de altă parte, acțiuni de planificare a viitoarei externări a asistaților, ceea ce ar determina, poate, modificări în structura programelor derulate în instituții, în direcția dezvoltării capacităților de viață independentă și de prevedere și realizare a deschiderii către comunitatea exterioară instituției.

Lipsa deprinderilor de viață independentă este adesea dublată la tinerii asistați de o lipsă totală de cunoaștere și acceptare a normelor sociale – generate de inexistența contactelor reale cu lumea din afara instituției, ceea ce contribuie în momentul ieșirii lor în această lume, la respingerea

² Raportul Final, (2006), *Politica demografică a regimului Ceaușescu*, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, București, p509-521 (<https://www.wilsoncenter.org>, accesat la 02.03.2021),

³ Decretul 770/1966 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii în „Buletinul Oficial al RSR”, nr. 60 din 1 octombrie 1966.

⁴ Raportul Final, (2006), *Politica demografică a regimului Ceaușescu*, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, București, p509-521 (<https://www.wilsoncenter.org>, accesat la 02.03.2021),

tinerilor de către societate (încă există mentalitatea în școli de stigmatizare a copiilor proveniți din centre de plasament și chiar în situația susținerii unui interviu pentru un loc de muncă), atrăgând după sine respingerea de către aceștia a societății, și tendința, care s-a amplificat astăzi, de *endogrupare*, de a considera instituția ca pe un model ideal de viață și pe colegii de instituție ca modele de comportare umană, și care, de altfel, pot fi cu greu abandonate.

Acești tineri dezvoltă astfel un puternic sentiment de excludere socială; încercările lor de integrare se soldează, în cele mai multe cazuri, cu eșecuri. Este, fără îndoială, una dintre cauzele creșterii infraționalității la nivelul acestei categorii de tineri adulți; mulți dintre ei fără domiciliu stabil și posibilități clare de supraviețuire – sunt expuși fenomenelor de prostituție, delincvență, abuz consum de substanțe halucinogene, etc. – fenomene ce afectează în principal categoria celor fără adăpost, denumiți generic “*copiii străzii*” și care provin în majoritate, tot dintre minorii asistați ai caselor de copii.

Obiectivul general al proiectului vizează sublinierea punctelor deficitare la nivel educațional în centrele de ocrotire a copiilor și tinerilor, dependența de sistemul de protecție socială, precum și condițiile de viață ale copiilor și tinerilor asistați în instituții de ocrotire, din perspectiva acestora, făcând o paralelă între serviciile oferite de către instituțiile de ocrotire private și publice, subliniind totodată dependența de sistem (de asistența socială) a acestora.

Obiectivele specifice ale proiectului sunt:

- Analiza sistemul de protecție (de stat și privat) a copilului;
- Analiza dinamicii familiei românești;
- Caracteristicile îngrijirii în mediul instituțional, centrate pe copil, promovate de ONG-uri, adoptate, implementate și dezvoltate de către sistemul de protecție guvernamental;
- Opinii ale tinerilor instituționalizați, și post-instituționalizați, ce pot constitui un suport pentru realizarea unor modificări în structura programelor derulate în instituții, în direcția dezvoltării capacității de viață independentă a tinerilor ce urmează a părăsi instituțiile de ocrotire.

În ceea ce privește cercetarea, pentru a sublinia importanța intercorelării datelor obținute, am recurs la împărțirea acesteia în trei studii:

- a) *Dependența de sistemul de protecție – Centrul Maternal, alternativă la abandon sau dependență de sistem;*
- b) *Percepția tinerilor asistați în centre de plasament cu privire la existența activităților de dezvoltare a abilităților de viață independentă;*
- c) *Aspecte privind achiziția și dezvoltarea deprinderilor de viață independentă.*

Prin folosirea *triangulației*, m-am străduit să privesc în mod obiectiv temele abordate, acoperind o paletă largă:

- a) din perspectiva copiilor și tinerilor asistați,

- b) a tinerelor (re)admise în sistemul de protecție (centrul maternal),
 - c) gradul de pregătire a tinerilor în ceea ce privește achiziția abilităților de viață independentă,
- cele trei studii incluse în cercetarea de față, intercorelându-se prin impactul pe care îl au asupra ocrotirii, dezvoltării și integrării în societate a segmentului de populație definit generic – **beneficiari ai sistemului de protecție**, precum și dependența acestora de sistemul de asistență socială.

Întrebările cercetării

Cercetarea (însușind cele trei studii) are în vedere principalele întrebări:

- a) Cum influențează atitudinile angajaților din sfera asistenței sociale, evoluția și dezvoltarea copiilor/tinerilor asistați în sistemul de protecție a copilului?
- b) Care sunt opiniile tinerilor instituționalizați, și post-instituționalizați, ce vizează modificări în structura programelor derulate în instituții, în direcția dezvoltării capacității de viață independentă a tinerilor ce urmează a părăsi instituțiile de ocrotire?
- c) În ce măsură sunt pregătiți tinerii asistați în centre pentru părăsirea instituției de ocrotire și integrarea socială?
- d) Ce influență a avut mediul instituțional asupra vieții de adult, în cazul tinerelor foste asistate, care apelează la (re)admiterea într-un centru maternal?

Categoriile de subiecți

- * tineri cu vârste cuprinse între 14 și 20 ani, asistați în centre de plasament;
- * mame asistate în centru maternal;
- * foste asistate în cadrul sistemului de protecție și care solicită (re)admiterea în centrul maternal;
- * foști asistați ai sistemului de protecție a copilului care, după împlinirea vârstei de 18 ani, solicită în continuare asistență materială, financiară, etc.;

Eșantioanele supuse cercetării

Numărul total de subiecți luați în calcul pentru această lucrare de cercetare, este de 739, gruparea fiind făcută astfel pe cele trei studii (cercetări particulare):

- a) Pentru **Studiul nr.1**, am avut un număr total de 569 subiecți de referință (cupluri mamă-copil, femei însărcinate cu/fără alți copii, mame/gravide minore transferate din centre de ocrotire minori sau admise din comunitate, femei victime ale violenței intrafamiliale, etc., asistate în Centrul Maternal Sf. Nicolae, din cadrul DGASPC sector 1, București) constituind baza de date pentru analiză (având în vedere faptul că eu sunt cea care a realizat interviuarea subiecților pe o perioadă de 20 de ani), cu precizarea că în perioada studiului efectiv în cadrul școlii doctorale, ghidul de interviu (Anexa nr.1) a fost aplicat unui număr de 91 persoane, în perioada noiembrie 2015 - octombrie 2016;

b) **Studiul nr.2** – s-a axat pe intervievarea (Anexa nr.3), respectiv testarea unui instrument de lucru consacrat internațional și adaptat contextului românesc, unui eșantion de 30 de tineri (15 fete și 15 băieți) ocrotiți în sistemul de protecție de stat – respectiv Complexul de Servicii Sociale Sf. Nicolae, București, sectorul 1, pe o perioadă de 6 luni (ianuarie-iunie 2017), aceștia având vârste cuprinse între 14 și 20 ani, cu mențiunea că:

- 16 tineri (7 băieți, 9 fete) au beneficiat de ocrotire doar în cadrul unor instituții de stat,
- 10 tineri (6 băieți, 4 fete) au fost ocrotiți timp de 7 ani în sistem privat (casă de tip familial) și apoi admiși în centrul de stat (urmare desființării centrului de ocrotire privat), iar
- 4 tineri (2 băieți, 2 fete) au fost ocrotiți în familii substitut (asistenți maternali),

eșantionul de subiecți fiind extras din numărul de 170 de tineri participanți la studiul prezentat (Studiul nr.3), reprezentând 18% dintre copii/tineri ce au fost analizați ca fiind reprezentativi pentru cele patru centre de pe raza sectorului 1, București.

c) **Studiul nr.3** - au fost incluși un număr de 170 copii/tineri (102 fete și 68 băieți), din patru centre rezidențiale de pe raza sectorului 1 București, cu vârste cuprinse între 14 și 20 ani, dintr-o populație de 329 reprezentând 52%, având ca punct de plecare baza de date a Asociației FLUENS. Studiul s-a desfășurat în perioada martie 2015 – aprilie 2016.

Alegerea și aplicarea metodelor de cercetare

Alegerea metodei de cercetare adecvate studiului pe care mi l-am propus în această lucrare, a fost determinată în special de respectul pentru trăirile, subiectivitatea și subtilitatea fiecărei persoane, de accentul pus pe relații, egalitarism și pe aportul participanților, deveniți astfel *colaboratori* la cercetare. Tipul de **cercetare-acțiune** pe care l-am abordat și eu în această cercetare, este deseori utilizat, fiind considerată o formă de cercetare care se bazează conform lui Kurt Lewin (1946), „pe efectele produse de participarea directă a cercetătorilor împreună cu o societate participativă, în vederea îmbunătățirii calității comunității studiate”⁵. Având în vedere că am considerat *metodele calitative* de cercetare mai compatibile cu modalitatea de cunoaștere și percepere a ariei de studiu – asistența socială, am recurs la utilizarea acestora în mare parte a cercetării mele. Deși numărul limitat de subiecți într-unul dintre cele trei studii, nu îmi permite generalizarea rezultatelor obținute prin gradul de reprezentativitate scăzut al eșantionului supus cercetării, am recurs totuși la cuantificarea rezultatelor, acestea venind să sublinieze datele obținute în urma interviurilor, constituind un exercițiu de analiză și având un rol exploratoriu, căruia i-am acordat importanță în analiza generală a informațiilor.

⁵ Lewin, K. (1946), *Action Research and Minority Problems*, Journal of Social Issues, [Volume 2, Issue 4](https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x), November Pages 34-46, <https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>, accesat la data de 03.04.2021.

Continua schimbare legislativă în domeniul protecției copilului și restructurarea, respectiv reorganizarea sistemului de ocrotire a copilului în țara noastră, desființarea centrelor de plasament *mamut* (cu capacitate mai mare de 50 locuri) și regruparea pe *căsuțe de tip familial* (cu maxim 16 copii), m-a determinat desigur să recurg la adaptarea lucrării mele. Astfel, deși inițial am dorit abordarea exclusivă a problematicii copiilor și tinerilor din centrele de plasament, și de a sublinia lipsa existenței unor programe concrete de sprijin privind achiziția deprinderilor de viață independentă, descentralizarea sistemului de protecție a copilului m-a determinat să îmi focalizez atenția asupra dependenței tinerilor foști asistați, de sistemul de protecție existent, astfel încât cercetarea centrală a lucrării a devenit cea efectuată asupra beneficiarelor centrului maternal. Cercetarea dorește să sublinieze ipoteza inițială, faptul că lipsa unor activități adecvate în centrele de ocrotire a copiilor și tinerilor, duc cu timpul ca dependența acestora de sistem.

Metode de cercetare mixte

Principalele metode de culegere a datelor empirice, pe care le-am utilizat în această lucrare, sunt următoarele: *observația, interviul semi-structurat și analiza documentelor sociale*. La acestea s-a adăugat un demers de cercetare prin aplicarea unui chestionar (consacrat internațional-file:///E:/Life-Skills-Assessment-Div.-Of-Children.pdf, accesat la data de 20.01.2016) adaptat de mine contextului românesc și care îmi permite cuantificarea datelor obținute.

Analizând avantajele și dezavantajele fiecărei metode de cercetare, și considerând că valoarea unei cercetări sporește atunci când sunt combinate mai multe metode de cercetare, tehnici sau procedee, am inclus **triangulația** în cercetarea mea ca pe o strategie de validare a informațiilor în studiul unor aspecte particulare ale comportamentului uman. Utilizat pentru prima dată de către Norman K.Denzin⁶ (1970:310), termenul *triangulare* a fost folosit ulterior în multe cercetări, triangulația fiind considerată o strategie de colectare a informațiilor care facilitează atingerea cerințelor de validitate prin metodele folosite.

Două dintre ipostazele sale de bază, *triangulația datelor* (utilizarea unor surse variate de date în studiu) și *triangulația metodologică* (utilizarea unor metode multiple pentru a studia o singură problemă), am considerat a fi utile pentru a verifica datele obținute urmare aplicării metodelor cantitativă și calitativă. Se consideră că „triangulația metodologică este un deziderat care ar trebui urmat în cercetările socioumane, cu atât mai mult cu cât minimizează riscurile metodologice și maximizează tăria și suplețea datelor”⁷.

În ceea ce privește utilizarea **observației**, am optat pentru folosirea *Observației participative* întrucât aceasta presupune implicarea observatorului în activitățile sociale ale subiecților pentru a le

⁶ Denzin, N. K. (1970), *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Chicago, IL: Aldine, p. 310.

⁷ Janesick, (1994), citat de Rotariu&Iluț, (1997), *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Iași, Editura Polirom, p. 69.

înțelege mecanismele și a le supune analizei teoretice ulterioare. Am utilizat două variante de aplicare: 1) implicarea observatorului în situația socială respectivă; 2) observatorul adoptă în grup atât rolul de participant, cât și cel de cercetător, putând apela și la alte metode de investigare (chestionare, interviuri formale, analiza documentelor sociale etc.).

Îmbinând metodele de *cercetare cantitativă*, respectiv *cercetare calitativă*, am urmărit obținerea unor informații concrete asupra temelor țintă pentru studiul de față prin asigurarea, pe de o parte, a obiectivității prin limitarea la probleme de cercetare care au variabile măsurabile cu ajutorul unor instrumente standardizate (chestionare, ghiduri de interviu), cât și aplicarea studiilor calitative în care sunt preferate modalități mai deschise și mai subiective de culegere și analizare a informațiilor, cu scopul de a înțelege starea subiecților din grupurile țintă.

Am observat astfel faptul că, obligația de a mă raporta (conform metodei cantitative) la un eșantion reprezentativ pentru studiul meu și de a măsura aceeași variabilă la fiecare membru al grupului, limitează investigația prin faptul că sunt minimalizate profunzimea și detaliile, pe când culegerea informațiilor prin metoda calitativă (interviul semi-structurat) oferă înțelegerea trăirilor subiecților, iar măsura în care lucrurile aflate pot fi relevante este mult mai mare prin bogăția de amănunte oferite. Pentru a aplica subiecților din grupurile țintă posibilități de generalizare, alegerea acestora a fost determinată de interesul manifestat și de disponibilitatea lor, atât pentru aplicarea chestionarelor, cât și pentru participarea la acțiuni (în cazul tinerilor luați în calcul pentru studiu).

Analiza documentelor sociale este o sursă importantă a acestui studiu și ca urmare utilizarea acestei metode m-a ajutat să completez elementele principale ale cercetării propuse în această lucrare. Ca formă de prezentare (limbaj, conținut, adresabilitate), documentele analizate fac parte atât din categoria celor expresive (personale și/sau publice), cât și oficiale, materialele existente în dosare constituind o sursă importantă de informații (aplicarea *analizei secundare*), care, de exemplu în cazul cercetării efectuate pe subiecții beneficiari ai centrului maternal, au venit în sprijinul conturării și verificării ipotezelor inițiale.

Am pledat în favoarea pluralismului în ceea ce privește aplicarea metodelor de cercetare, considerând conceptul de cercetare mixtă mai potrivit pentru lucrarea de față, în care sunt valorificate diferențele de abordare și de punere a accentului, iar aportul fiecărei modalități (cantitative, respectiv calitative), este binevenit în completarea contribuției celeilalte, pentru cercetarea desfășurată în domeniul ales (al asistenței sociale).

Studiile efectuate, componente ale cercetării

În vederea unei mai bune exemplificări a studiilor componente ale acestei lucrări, voi prezenta în continuare, defalcăt pe fiecare cercetare particulară, obiectivele, ipotezele și metodologia utilizată:

Sudiul nr.1 - Dependența de sistemul de protecție – Centrul Maternal, alternativă la abandon sau dependență de sistem

Prin acest studiu am căutat să aduc în prim plan elemente relevante cu privire la evoluția cazuisticii centrului maternal - ca alternativă în prevenirea abandonului copiilor, sublinierea punctelor deficitare la nivel educațional în centrele de ocrotire a copiilor și tinerilor, dependența de sistemul de protecție socială, precum și motivația solicitării serviciului social, din perspectiva acestora.

Obiective

Obiectivul general al studiului vizează sublinierea lacunelor existente la nivel educațional în centrele de ocrotire a copiilor și tinerilor, ceea ce se reflectă în alegerile acestora ulterioare părăsirii centrelor (readmiterea într-un centru, în cazul fostelor asistate).

Obiectivele specifice

- Analiza dinamicii familiei românești centrată pe cuplurile mamă-copil admise în centrul maternal;
- Caracteristicile îngrijirii în mediul instituțional, promovate de ONG, adoptate, implementate și dezvoltate de către sistemul de protecție public;
- Analiza dependenței de sistem a fostelor asistate.

Ipoteze

Pentru a sublinia importanța deprinderilor de viață independentă, și faptul că există în proporție destul de mare o anumită dependență de sistemul de asistență socială, la care recurg foștii beneficiari ai sistemului de protecție, am conturat următoarele *ipoteze* de lucru:

- *Dacă se va pune accent pe responsabilizarea tinerelor ce apelează la serviciile centrului maternal, atunci se va reduce dependența de sistem prin accesarea repetată a serviciului.*
- *Cu cât copiii/tinerii asistați sunt privați de activități de pregătire pentru viața independentă, cu atât mai mult crește probabilitatea ca aceștia să rămână dependenți de serviciile sociale, ulterior părăsirii sistemului de protecție.*

Metodologie - Descrierea instrumentelor

Observația, interviul și analiza documentelor sociale sunt metodele de cercetare utilizate în această cercetare particulară. Utilizarea *triangulației* mi-a oferit posibilitatea strângerii unor informații bogate necesare studiului aspectelor particulare ale comportamentului uman.

Din punct de vedere **administrativ**, precizez că la admiterea unui cuplu mamă-copil sau gravidă în centrul maternal, are loc un *interviu semi-structurat*, se aplică (acest lucru existând încă de la înființarea așezământului sub îndrumarea ONG-ului) un *chestionar* care cuprinde pe larg informațiile de bază ale cazului (proveniență, date biografice, experiența de viață, educație, relaționare, etc.), care alături de alte documente relevante (rapoarte de anchetă socială, documente emise de alte instituții medicale sau juridice privind situația beneficiarei, fișe de lucru, etc.) vin în

completarea dosarului social și stau la baza instrumentării cazului, prin estimarea, respectiv stabilirea serviciilor sociale ce urmează a fi furnizate cuplului mamă-copil.

Aceste date au stat la baza stabilirii unui cadru de studiu pentru cercetarea mea, iar în perioada noiembrie 2015- octombrie 2016, am desfășurat studiul efectiv (în cadrul școlii doctorale), continuând aplicarea directă a chestionarelor. În baza datelor culese prin cercetarea cantitativă am elaborat un *ghid de interviu*, prezentat la Anexa nr.1 din lucrare [pe un număr de 91 cupluri mamă-copil (91 mame și 163 copii), cifric fiind incluse în numărul total luat în calcul pentru studiu], completând statistic datele existente deja (consemnate de mine ca lucrător direct cu cazurile, în fiecare dosar social). Informațiile obținute utilizând metoda **interviului semi-structurat** (calitativ), incluzând **observația participativă**, au subliniat aspecte importante ale problematicii abordate, completând rezultatele obținute prin intermediul cuantificării, instrumente de cercetare (tip chestionar) aplicate beneficiarelor centrului maternal, aducând în prim plan cauzele dependenței de sistemul de protecție a fostelor beneficiare.

Analiza documentelor sociale a constituit o sursă importantă a acestui studiu și ca urmare utilizarea acestei metode m-a ajutat să dau un plus de valoare cercetării propuse în această lucrare. Baza de date existentă în centrul maternal, pe întreaga perioadă precizată, a constituit o sursă importantă de informații care a reprezentat punctul de plecare în analiza (secundară) efectuată în cadrul cercetării. În ceea ce privește limbajul, conținutul, adresabilitatea, documentele analizate conțin atât informații personale cât și publice, sau oficiale, materialele existente în dosarele analizate constituind o sursă importantă de informații, care au venit în sprijinul conturării și verificării ipotezelor inițiale.

Am consemnat în dosarele sociale ale beneficiarelor (în cadrul interviului administrativ – are loc consemnarea datelor concrete, folosite pentru identificarea problemei cu care se confruntă beneficiara), informații relevante oferite de către acestea, atât la admiterea în centrul maternal, cât și pe parcursul asistării, informații ce subliniază evoluția familială a cuplului mamă-copil, a motivelor pentru care apelează la serviciile centrului, precum și dependența de sistemul de protecție socială în cazul cuplurilor mamă-copil, sau cele ce apelează de mai multe ori la acest tip de sprijin. Ancheta socială, efectuată pe teren, pentru fiecare speță în parte, cât și interviurile avute cu beneficiarele, au fost consemnate în dosarele acestora, iar culegerea informațiilor mi-a fost înlesnită prin faptul că lucrând personal cu beneficiarele și adunând datele relevante cazului, calitatea informațiilor nu a suferit modificări prin transmitere terțiară sau omisiune. Prin analiza documentelor luate în calcul pentru această cercetare am urmărit expresiile utilizate, ideile exprimate față de un subiect anume, itemii relaționați cu educația, sănătatea, relația cu membrii familiei, relația cu autoritățile, așteptările beneficiarei cu privire la anumite servicii sociale, etc., ceea ce este relevant și conturează imagine de ansamblu a fiecărui caz în parte.

Focalizarea pe acest segment de populație a fost determinată și de faptul că desfășurându-mi activitatea în cadrul programul destinat asistării cuplurilor mamă-copil, am observat ponderea (un procent de 60%) pe care beneficiarele centrului maternal o reprezentau ca fiind *foste asistate ale sistemului de protecție* [dintr-un număr de 569 mame admise în centru maternal pe o perioadă de 20 de ani, 341 dintre acestea au mai beneficiat de asistare într-un așezământ social (de tip leagăn de copii, casă de copii, etc.)], punctând în felul acesta o *dependență de sistem* și ridicându-mi astfel întrebarea: *În ce punct al existenței acestora ar fi trebuit să se intervină eficient pentru evitarea sau măcar minimizarea cerințelor de acest fel?* Rezultatele studiului sunt prezentate și sub formă de tabele, grafice, scheme, alături de interpretarea datelor.

Studiul nr.2 - Percepția tinerilor asistați în centre de plasament cu privire la existența activităților de dezvoltare a abilităților de viață independentă

Studiul se dorește a avea ca finalitate descrierea unui tablou cât mai aproape de realitate în ceea ce privește felul în care percep copiii și tinerii asistați în centrele de plasament, existența sau inexistența, activităților specifice privind dezvoltarea abilităților de viață independentă, necesare integrării ulterioare a acestora în societate după părăsirea centrului de plasament.

Obiectivele cercetării

Pornind de la observațiile făcute în cadrul grupului de tineri, am conturat și am încercat să ating prin prezenta cercetare, următoarele obiective:

- Evaluarea deprinderilor de viață independentă a tinerilor asistați;
- Evaluarea nevoilor tinerilor beneficiari ai sistemului de protecție;
- Identificarea deprinderilor de viață independentă existente și nivelul acestora, în vederea dobândirii autonomiei și integrării sociale și comunitare;
- Identificarea comportamentelor adecvate care duc la însușirea deprinderii dorite;
- Identificarea gradului în care există și se aplică un plan de activități specifice fiecărui tânăr asistat;
- Identificarea gradului în care există și se aplică un plan personalizat de intervenție specifică (în mod real), destinat fiecărui tânăr ce urmează să părăsească centrul.

Ipoteze

Identificarea lacunelor existente la tinerii asistați în centre privind deprinderile de viață, pot ajuta la îmbunătățirea planului personalizat de intervenție specifică, destinat fiecărui tânăr ce urmează să părăsească centrul.

Opiniile tinerilor privind existența unui plan de activități specifice fiecărui beneficiar, subliniază necesitatea ajutorului așteptat de aceștia pentru integrarea în societate.

Identificarea deprinderilor de viață independentă la copiii/tinerii asistați și elaborarea unor Planuri Personalizate de Intervenție reale și aplicabile, vor conduce la dezvoltarea deprinderilor de viață independentă, necesare unei bune adaptări și integrări în societate. Punându-se accent pe

dezvoltarea abilităților de viață independentă a copiilor și tinerilor ocroțiți în instituții de protecție, se va oferi astfel acestora o paletă largă de posibilități în ceea ce privește integrarea socială, inserția pe piața muncii, diminuarea stigmatizării în mentalitatea populară existentă, prin creșterea stimei de sine și minimizarea numărului de delincvenți în rândul acestora.

Metodologie - Descrierea instrumentelor

Am considerat *metodele calitative* de cercetare a fi mai compatibile cu modalitatea de cunoaștere și percepere a beneficiarilor grupului țintă. Am folosit astfel *interviul semi-structurat*, ca metodă de culegere a datelor pentru acest studiu, având în vedere numărul limitat al eșantionului de subiecți, aplicând un chestionar subiecților, rezultatele cuantificate venind să sublinieze datele obținute în urma interviurilor. Totodată, utilizarea triangulației metodologice mi-a permis utilizarea unor tehnici diferite de culegere a datelor: *observație, interviul, analiza datelor* (tehnici utilizate atât în Studiul nr.2, cât și în Studiul nr.3).

Întrebările ce constituie chestionarul (consacrat internațional) adaptat pentru limba română, are în componență 12 întrebări, fiecare întrebare având între 4 și 14 itemi, totalizând 84 itemi [Anexa nr.3], și sunt atât de *natură factuală*, urmărind elemente de comportament ale subiecților, ale celor din jurul lor, a situațiilor ce caracterizează viața subiecților și a comunității din care fac parte, cât și *întrebări de opinie* care vizează aspecte ce țin de universul interior al individului (părerii, atitudini, așteptări, credințe, etc.). Acest chestionar [*Chestionar vizând evaluarea abilităților de viață independentă, din perspectiva copiilor instituționalizați (vârsta 14-20 ani): Anexa 3*], este o adaptare și redimensionare a *Chestionarul de Aptitudini*⁷ și *Chestionarul de Interese*⁸, coroborat cu *Inventarul de Evaluare a Deprinderilor de Viață Independentă: Life Skills Inventory DSHS 10-267(12/2000)*⁹, în contextul românesc.

Inventarul de Evaluare a Deprinderilor de Viață (Life Skills Inventory DSHS 10-267)¹⁰ [Anexa nr.4, a)], a fost elaborat în anul 2000, de către echipa Departamentului Serviciului Social și de Sănătate din statul Washington, din Statele Unite ale Americii. Acest inventar s-a folosit pentru a identifica și evalua deprinderile de viață independentă existente, precum și cele ce sunt necesare a fi achiziționate de către subiecți. Se aplică – în general, pe subiecți cu vârste cuprinse între 15-16 ani, în studiul de față acesta fiind adaptat și aplicat unei grupe mai largi de vârstă, respectiv 14-20 ani. Inventarul conține categorii de deprinderi de viață independentă precum: *Managementul banilor, Managementul alimentației, Imagine personală și Igienă personală, Sănătate, Igiena locuinței, Deprinderi de locuit, Mijloace de transport, Planificarea educațională, Căutarea unui loc de muncă, Păstrarea unui loc de muncă, Servicii speciale de urgență și siguranță, Orientarea în*

⁷ file:///E:/Life-Skills-Assessment-Div.-Of-Children.pdf, accesat la data de 20.01.2016,

⁸ <http://educar.ro/index.php/en/resources/62-chestionar-de-aptitudini>, accesat la data de 22.01.2016

⁹ https://www.academia.edu/37829921/CHESTIONAR_DE_INTERESE, accesat la data de 22.01.2016

¹⁰ file:///E:/Life-Skills-Assessment-Div.-Of-Children.pdf, accesat la data de 20.01.2016,

comunitate, Relaționare interpersonală, și Prevenirea sarcinii/Competențe parentale, elemente preluate și transpuse parțial în chestionarul adaptat pe care l-am folosit în cadrul studiului. Cotarea s-a făcut inițial în funcție de numărul de deprinderi deținute, pentru fiecare categorie existând 4 nivele de dezvoltare: *nivel de bază, nivel intermediar, nivel avansat și nivel excepțional*.

Adaptarea în sine a chestionarelor originale amintite anterior, în contextul românesc, reprezintă de fapt o redimensionare a punctelor cuprinse în chestionarele originale, luând forma unui *chestionar* simplificat, luând totodată în calcul capacitatea copiilor/tinerilor (români) de percepție, de exprimare, de comunicare a noțiunilor la care s-a solicitat răspuns. Întrebările utilizate în chestionarul adaptat sunt atât întrebări închise (de exemplu: *Deținerea anumitor lucruri*), cât și cele ce necesită răspunsuri sub forma unei scale ordinale, care încearcă să surprindă gradual intensitatea unei opinii (de exemplu: *Cât de mulțumit ești de următoarele lucruri din viața ta?* sau *Cât de des îți petreci timpul făcând următoarele activități?*). Astfel au fost construite scale cu 4, 5 sau mai multe valori de scală, realizate să exprime opinia subiecților cât mai simplu, pe înțelesul acestora și în conformitate cu gradul lor de percepție și dezvoltare. Am utilizat acest chestionar [Anexa nr.3] consacrat internațional, simplificându-l pentru a facilita aplicarea lui, pe un eșantion de 30 de tineri, eșantion extras dintr-o populație de 170 subiecți (menționați la Studiul nr.3).

Chestionarul adaptat a fost utilizat cu rol exploratoriu, pentru a testa în contextul românesc itemii cuprinși și a vedea:

- 1) dacă poate deveni un instrument de cercetare utilizat la nivel macro, pe segmentul de populație constituit din tinerii care părăsesc sistemul de protecție din țara noastră, în ceea ce privește achiziția deprinderilor de viață independentă;
- 2) oportunitatea verificării coerenței instrumentului de cercetare utilizând *triangulația datelor* pentru a crește numărul de probe, nuanțarea și evidențierea unui număr mai mare de fațete ale fenomenului studiat, printr-un exercițiu de analiză.

Astfel, utilizând triangulația, am încercat analizarea fenomenului țintă la diferite nivele (individual, interactiv și de grup). Justificarea folosirii acestei metode e că acesta reprezintă însuși modul de existență al indivizilor. Rezultatele studiului sunt prezentate alături de interpretarea datelor și de exemple de răspuns, respectiv grafice.

Studiul nr.3 - Aspecte privind achiziția și dezvoltarea deprinderilor de viață independentă

Acest studiu a presupus lucrul direct cu tinerii pe o perioadă îndelungată (14 luni), metoda *cercetare-acțiune* fiind cea pe care am considerat-o adecvată pentru această secvență de cercetare, informațiile obținute fiind valoroase atât ca expresivitate, profunzime și originalitate, cât și din punct de vedere al importanței în ceea ce privește nevoia de schimbare și abordare în sistemul de protecție ce vizează copiii și tinerii.

Obiective

- identificarea nivelului la care sunt achiziționate abilitățile de viață independență de către tinerii incluși în proiect;
- identificarea opiniei beneficiarilor cu privire la rolul profesioniștilor în educația tinerilor;
- identificarea deficiențelor sistemului de protecție prin prisma beneficiarilor.

Ipoteze

Dacă vor fi luate în calcul opiniile beneficiarilor sistemului de protecție, atunci se va putea oferi acestora cadrul necesar dezvoltării adecvate și responsabilizării.

Accentul pus pe implicarea angajaților în educația și formarea tinerilor, va avea ca rezultat dezvoltarea autonomiei tinerilor ce urmează a părăsi sistemul de protecție.

Rezultatele prezentate în acest studiu, ne conferă o viziune asupra deficiențelor sistemului de asistență socială și care se reflectă în munca cu beneficiarii, date regăsite și în cercetarea centrată pe tinerii (adolescenți) incluși în cadrul programului Asociației FLUENS în cadrul căreia mi-am desfășurat activitatea.

Metodologie - Descrierea instrumentelor

Componenta de cercetare calitativă a acestui studiu a utilizat ca metodă de strângere a datelor *interviul semi-structurat* (Anexa nr.6) și totodată *observația* ca instrument principal (Anexa nr.7), utilizând metoda *cercetare-acțiune*, pentru colectarea opiniilor și intervențiilor tinerilor, această componentă vizând identificarea problemelor cu care se confruntă tinerii ce urmează a părăsi sistemul de protecție și totodată consemnarea sugestiilor acestora de îmbunătățire a serviciilor primite în prezent.

În cadrul Asociației FLUENS, unde am activat timp de 14 luni (perioada martie 2015 – aprilie 2016), pe componenta de ***pregătire a tinerilor pentru achiziționarea abilităților de viață independență***, am putut identifica o serie de *situații de viață* exprimate de tinerii incluși în proiect, specifice instituțiilor de stat, cu posibile repercursiuni la nivelul deprinderilor acestora. În cadrul proiectului au fost incluși un număr de 170 copii/tineri (102 fete și 68 băieți), din patru centre rezidențiale de pe raza sectorului 1 București, cu vârste cuprinse între 14 și 20 ani, dintr-o populație țintă de 329¹¹. Participanți activi la acțiunile programate din cadrul proiectului FLUENS, aceștia și-au exprimat interesul cu privire la învățarea unor lucruri noi, diferite de cele primite în cadrul centrelor de ocrotire, unii tineri însă participând selectiv în funcție de interesul vis-a-vis de anumite evenimente, acțiuni sau locații incluse în proiect, exprimându-și dorința de participare și incluziune în proiect.

Cercetarea s-a desfășurat atât în interiorul unităților de ocrotire, în cadrul activităților

¹¹ Raport UNICEF, (2014), *România : copiii din sistemul de protecție a copilului* / coord.: Manuela Sofia Stănculescu, Vlad Grigoraș, Emil Teșliuc și Voichița Pop. - Buzău : Alpha MDN, 2016, ISBN 978-973-139-350-6, <https://www.unicef.org/romania/media/1981/file>, p.530-531, accesat la data de 14.09.2017.

specifice de informare, jocuri interactive, sondaj de opinii pe diferite teme, etc., cât și în cadrul acțiunilor ample ce au avut loc în afara instituțiilor: vizite la muzee, teatre, activități în parcuri, vizite la diferite instituții în vederea vizionării și înțelegerii meseriilor (cu accent pe comportamentul în spații publice, adresabilitate față de autorități), dar și acțiuni ce implică auto-gospodărirea (de exemplu: cumpărături într-o sumă limitată, coșul zilnic, pregătirea mesei, conceperea unui CV, pregătirea pentru interviu, etc.).

Am prezentat aceste două studii (Studiul nr.2 și Studiul nr.3), pentru a face o comparație, ca un obiectiv secundar al cercetării, având rolul de a sublinia și diferențele existente între furnizarea serviciilor sociale de către angajații centrelor de stat (publice), respectiv a celor aparținând unui ONG (private), percepute prin prisma tinerilor asistați. Modalitățile de cercetare utilizate în această lucrare au urmărit să prezinte nevoia de intervenție timpurie la copiii și tineri asistați în sistemul de protecție, astfel încât, cu timpul, să aibă loc o scădere a cazurilor repetitive, de re-admitere în sistem (dependența de sistem), diminuarea eșecurilor de integrare socială și a celor de asimilare pe piața muncii. Îmbinarea celor două metode de cercetare mi-a subliniat încă odată faptul că cercetarea calitativă rămâne utilă prin faptul că studiază în detaliu problemele, dând profunzime și densitate rezultatelor cantitative obținute. Rezultatele studiului sunt prezentate alături de interpretarea datelor și sub formă de grafice și tabele.

Considerente etice

În ceea ce privește *aspectele deontologice* ale studiului meu, pe primul loc se află consimțământul deplin conștient, păstrarea confidențialității și gestionarea informațiilor, și nu în ultimul rând relația stabilită în cadrul cercetării, o relație echilibrată în care cei implicați în studiu sunt desemnați ca participanți sau colaboratori la cercetare (*cercetare-acțiune*), și nu doar ca în cazul cercetării cantitative, unde există tendința de a nu se dezvălui participanților la cercetare, obiectivele cercetării, procedura și rezultatele. Astfel, subiecților le-au fost prezentate aspectele fundamentale legate de obiectivul studiului, de procedurile folosite și de drepturile lor ca participanți voluntari. Informațiile au fost furnizate într-un limbaj simplu, pe înțelesul subiecților și cu asigurarea acestora de respectare a confidențialității. Au fost stabilite de la începutul studiului, condițiile de desfășurare:

- frecvența cu care vor fi contactați participanții la studiu;
- durata întrevederilor;
- locul în care se desfășoară interviurile;
- înregistrarea informațiilor (pe hârtie, sau electronic);
- sublinierea gradului de anonimat sau de păstrare a confidențialității informațiilor culese și a participanților;
- descrierea modului de difuzare a informațiilor (prezentarea unei lucrări științifice, formă tipărită);

- explicarea drepturilor persoanei (cu care se poartă convorbirea), și luând desigur în calcul aspecte emoționale delicate ce pot să apară în timpul studiului.

În studiile focalizate pe copii și tineri am ținut cont de faptul că unii participanți ar putea veni în contact cu aspecte tulburătoare ale experienței lor, ceea ce a implicat luarea anumitor măsuri:

- am explicat fiecărui subiect implicat în cercetare, faptul că poate întrerupe convorbirea dacă subiectul atins îi crează o stare de disconfort;
- am luat în calcul proximitatea unor persoane de referință pentru subiecții (tineri, mame) intervievați, ca și echipă de intervenție, cărora subiectul să li se poată adresa în situația unui disconfort resimțit urmare subiectelor discutate.

Concluzii

Realizarea cercetării propriu-zise reprezintă o intercorelare a informațiilor obținute urmare aplicării unui sistem de metode de cercetare *mixte*, având ca instrument de colectare a datelor *interviul semi-structurat*, precum și *observația*, și *chestionarele administrative*, considerând că informațiile obținute astfel vor fi relevante pentru eșantionul redus de subiecți, luați în calcul pentru studiu, fără a urmări neapărat extrapolarea rezultatelor la nivel național, dar dorind a sublinia importanța datelor într-un model inteligibil, care să poată fi aplicat pe teren și modificat în funcție de împrejurări și care să își poată găsi desigur utilitatea în lumea reală a asistenței sociale din România. Am centralizat rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul instituției de asistență socială DGASPC sector 1, pentru care am acordul scris așa cum am menționat anterior, ipotezele concepute inițial fiind validate urmare opiniilor formulate de către asistații din sistemul de protecție a copilului.

Abordarea domeniului și a temei în sine constituie o contribuție semnificativă la cercetarea în domeniu (în care există puține cercetări) pentru spațiul academic românesc, implementarea programelor de dezvoltare a abilităților de viață independentă fiind analizată din perspectiva beneficiarilor, cu impact direct și asupra personalului ce deservește acest segment de populație – copii și tinerii ocrotiți în sistemul de protecție a copilului, cercetarea desfășurându-se pe mai multe segmente: *percepția beneficiarilor asistați atât cu privire la propria viață în cadrul instituției, dar și vizând aspecte legate direct de serviciile oferite de către angajați*, informații ce au fost utile pentru a demonstra faptul că, lipsa acestor deprinderi adecvat asimilate *duce la dependența de sistem și de serviciile oferite (publice sau private)*.

Am ales să prezint în această lucrare, cele trei studii (ca și studii de caz), încercând să punctez strânsa legătură între modul în care își desfășoară activitatea angajații sistemului, ceea ce oferă copiilor și tinerilor beneficiari ai sistemului de protecție, și impactul pe care mediul

instituțional îl are asupra beneficiarilor, chiar și după părăsirea sistemului de protecție de către aceștia. Continua schimbare legislativă (desființarea centrelor mari, conform legislației aplicate în perioada 2016-2020) în domeniul asistenței sociale, mi-a permis efectuarea studiilor pe subiecții centrului maternal, precum și studiul efectuat urmare lucrului direct cu tinerii (din cele patru centre) în cadrul ONG-ului menționat mai sus, mi-a oferit prilejul de a demonstra una dintre ipotezele inițiale, și anume că lipsa adecvată a existenței unor programe specifice în centrele de ocrotire pentru minori, au condus peste ani la o dependență de sistemul de protecție a beneficiarilor acestor centre, fie prin solicitarea găzduirii într-un așezământ tip rezidențial (centru maternal), fie prin solicitarea perpetuă de a beneficia de servicii sociale (financiare în special), refuzând integrarea pe piața muncii sau școlarizarea (existența unui nivel scăzut de școlarizare).

Desigur, aplicarea *chestionarului* (adaptat contextului românesc) la un eșantion mult mai mare de tineri (în cazul Studiului nr.2), ar putea contura mai bine opiniile acestora cu privire la noțiunea de viață independentă și felul în care înțeleg să-și asume autonomia. Ceea ce am încercat în cadrul acestui studiu, pe un eșantion mic de subiecți, a reprezentat un exercițiu de analiză și mi s-a părut oportună aplicarea instrumentului de cercetare adaptat, putând fi un instrument de măsurare eficient cu privire la auto-percepția tinerilor, dar și a gradului în care există și se aplică un plan personalizat de intervenție specifică (în mod real), destinat fiecărui tânăr ce urmează să părăsească centrul. În strânsă legătură cu acest studiu explorator, ce a vizat un număr mic de copii, se află aspectele prezentate în ultimul studiu (Studiul nr.3) în care, lucrând alături de tinerii incluși în proiect (170 copii/tineri), am încercat să prezint pe larg opiniile acestora, pe care le consider surse importante de informații pentru a aduce îmbunătățiri în centrele de ocrotire, pentru generațiile viitoare de copii și tineri, care independent de voința lor, vor fi beneficiari ai sistemului de protecție.

Prin intermediul celor trei studii, unul dintre ele (Studiul nr.2) cu caracter explorator, dar și prin utilizarea metodelor de cercetare mixtă, am încercat să subliniez problematica existentă încă în sistemul de asistență socială, a faptului că tinerii din centrele de ocrotire eșuează deseori în demersul de integrare socială (procentajul celor ce reușesc să fie autonomi fiind nesemnificativ) sau pe piața muncii, constituind un segment de populație dependent de sistemul de asistență socială, prin solicitarea perpetuă (de multe ori transgenerațională) de bunuri materiale sau financiare, adăpost (centre maternale, azile de noapte, etc.) sau alte servicii sociale (demersuri pe care ar avea posibilitatea să le facă singuri, neavând afecțiuni medicale de exemplu), luând însă în calcul și lacunele existente la nivel de instruire și mentalitate a angajaților din acest domeniu.

Consider oportună extinderea acestui de tip de program astfel încât întregul efectiv de copii și tineri asistați în sistemul de protecție să poată fi îndrumați și să aibă acces la un nivel corespunzător de stimulare în vederea dobândirii, asimilării și dezvoltării cunoștințelor și abilităților necesare integrării corespunzătoare în comunitate și pe piața muncii.

Prin implementarea la nivel legislativ a unui program adecvat (de stat, sau parteneriat privat-public) nevoilor copiilor și tinerilor ocrotiți în sistemul de protecție actual, care să presupună totodată o selecție, instruire și pregătire adecvată a personalului de ocrotire, și care să se implice activ și personalizat fiecărui copil/tânăr asistat, ar putea oferi șanse egale de evoluție tuturor beneficiarilor în conformitate cu gradul de înțelegere al fiecăruia, capacitatea intelectuală și fizică, dispunându-se diferențiat, de la caz la caz, aplicarea unui tip de abordare non-discriminare.

Situația constatată la nivelul celor patru centre de plasament de pe raza sectorului 1, București, în care erau asistați (pe perioada derulării proiectului) cei 170 copii incluși în proiect, dar posibil regăsită și la nivel național, este numărul foarte mare de copii asistați (50-100 per instituție de ocrotire), comparat cu numărul insuficient de personal (cca.2-3 persoane de îngrijire pe tură), în condițiile în care în astfel de instituții sunt admiși atât copii cu intelect mental în limite normale (urmare evaluărilor), cât și copii/tineri cu intelect liminal sau alte afecțiuni care necesită atenție, supraveghere și intervenție suplimentară, lucruri ce conduc la o situație dramatică în ceea ce privește pregătirea corespunzătoare pentru școală (efectuarea temelor, însoțirea la activități suplimentare conform aptitudinilor copiilor/tinerilor – pictură, muzică, sport, etc.) și pentru integrarea comunitară ulterior externării din centre (pregătirea pentru interviu, aplicarea pentru un loc de muncă, demersuri necesare în obținerea unor documente, etc.).

Totodată șansa copiilor și tinerilor *dotați*, cu aptitudini deosebite (interpretare muzicală, înclinații pentru artă, desen, IT, activități sportive, etc.) este diminuată și în cele mai multe cazuri tinerii aleg o *cale* care să le asigure o *sursă de venit și supraviețuire* mediului post-instituțional, deși inițial exista posibilitatea unei reușite într-un plan ce viza performanța în domeniile respective.

Lipsa deprinderilor de viață independentă este adesea dublată la tinerii asistați de o lipsă totală de cunoaștere și acceptare a normelor sociale – din lipsa contactelor reale cu lumea din afara instituției – ceea ce contribuie în momentul ieșirii lor în această lume, la respingerea tinerilor de către societatea exterioară (încă există mentalitatea în școli de stigmatizare a copiilor proveniți din centre de plasament și chiar în situația susținerii unui interviu pentru un loc de muncă), atrăgând după sine respingerea de către ei a acestei societăți și tendința, care s-a amplificat astăzi, de *endogrupare*, de a considera instituția ca pe un model ideal de viață și pe colegii de instituție ca modele de comportare umană, care, de altfel, pot fi cu greu abandonate.

Contribuții proprii

Consider că cercetarea de față are o contribuție importantă atât din punct de vedere *conceptual* cât și *metodologic*, urmare atingerii obiectivelor propuse, în ceea ce privește domeniul ocrotirii copiilor și a importanței dezvoltării și implementării de programe specifice în instituțiile de

ocrotire a copiilor și tinerilor, privind abilitățile de viață independentă, rezultatele obținute punând în evidență *aspecte practice* relevante cu privire la eșantionul de copii.

Pe întreg parcursul dezvoltării temei de cercetare s-au conturat o serie de contribuții proprii în domeniul bunăstării copiilor și a achiziției abilităților de viață independentă, precum:

- abordarea domeniului și a temei în sine constituie o contribuție semnificativă la cercetarea unui domeniu în care s-au efectuat puține cercetări pentru spațiul academic românesc, implementarea programelor de dezvoltare a abilităților de viață independentă fiind privită din perspectiva beneficiarilor (copii și tinerii ocrotiți în sistemul de protecție a copilului).
- prezentarea într-un mod sistematic a indicatorilor de dezvoltare a abilităților de viață independentă a copiilor și tinerilor, a modului actual de implementare a programelor și a evoluției lor, dar și din punctul de vedere al utilizării și funcționalității, cu accent pe principalii indicatori subiectivi folosiți la ora actuală în cercetările internaționale.
- elaboararea unei scheme proprii care indică legătura dintre Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului și cercetarea domeniului de dezvoltare a abilităților de viață independentă, aplicată la scară mică pe un eșantion redus de copii și tineri din centrele de plasament, prin adaptarea pentru sistemul din țara noastră a unor instrumente utilizate internațional.

Limitări și direcții viitoare de cercetare

Ca în orice domeniu de cercetare am întâmpinat desigur limitări ce au ținut de stabilirea eșantionului de subiecți, disponibilitatea acestora de participare la studiu, extinderea în teritoriu a studiului luând în calcul perioada de schimbare legislativă și de sistem a întregului domeniu al asistenței sociale (2015 – prezent), prin reorganizarea la nivel național și regional a centrelor de asistență socială, descentralizarea și redistribuirea beneficiarilor (copii și tineri asistați) într-un alt spațiu de ocrotire (desființarea centrelor cu capacitate mare de locuri), precum și constatarea unor limite care țin problemele teoretice și metodologice specifice oricărui studiu care se ocupă de bunăstarea, integrarea socială și adaptarea tinerilor foști asistați ai sistemului românesc de protecție a copilului.

Pe parcursul interviurilor, copiii și tinerii au făcut o serie de comentarii cu privire la anumiți *itemi* și au sugerat eliminarea, înlocuirea sau reformularea unora dintre aceștia, metodele calitative aplicate fiind un sprijin în acest sens. Răspunsurile (sau refuzul de a răspunde) și sugestiile copiilor și tinerilor au subliniat încă odată importanța implicării și participării acestora, a încurajării exprimării punctelor lor de vedere în privința aspectelor importante ale vieții lor în cadrul interviurii. Cercetările viitoare vor trebui să fie bazate pe un proces de consultare și luare în considerație a opiniei copiilor în privința temelor și aspectelor de viață care sunt relevante pentru vârsta lor și pentru gradul lor de înțelegere. Astfel de informații, ar reflecta într-un mod mult mai

corect situația copiilor în diferite contexte, luând în calcul diferite caracteristici, și ar oferi o cale de a conecta obiectivele studiilor și cercetărilor academice, a programelor și politicilor adresate copiilor și tinerilor asistați în instituții (de stat sau private, românești), cu nevoile reale ale acestora, cu aspirațiile, competențele, motivația, dorințele și capacitatea acestora de integrare socială.

Luând în calcul faptul că dezvoltarea abilităților de viață independentă a copiilor și tinerilor ocrotiți în instituții de protecție, se află încă într-o fază incipientă, fără a se pune accent deosebit pe pregătirea acestora pentru părăsirea sistemului de protecție, se poate considera încă limitată oferirea unor alternative concrete de integrare socială, sau inserție pe piața muncii, și implicit, menținerea unui număr ridicat de delincvenți sau inadaptați social, din rândul acestor tineri.

Totodată lipsa unor strategii de instruire a personalului ce lucrează în domeniul asistenței sociale, care să aibă loc în mod constant și alocarea unor resurse financiare și materiale în vederea creșterii gradului de profesionalism a angajaților, alături de continua tranziție a sistemului de protecție a copilului, au ca rezultat oferirea unor servicii sociale care din nefericire nu pot asigura o bună ghidare și îndrumare a tinerilor aflați în drumul către viața independentă și integrarea socială. Rezultatele obținute urmare studiului efectuat reprezintă o sursă de date semnificative, care demonstrează importanța implementării unor programe specifice privind abilitățile de viață independentă la copiii și tinerii asistați în cadrul sistemului de protecție a copilului din România, prin faptul că aduc la suprafață informații noi și credibile despre calitatea subiectivă a vieții acestui segment de populație.

Copiii și tinerii ocrotiți în sistemul românesc de protecție a copilului, constituie o parte semnificativă a populației, deloc de neglijat, în contextul în care lupta privind abandonul școlar (aflat în prezent în creștere în rândul categoriei de populație inclusă în studiul de față), încadrarea în muncă a tinerilor (deficitară – datorită nepregătirii corespunzătoare și realiste pentru părăsirea sistemului de protecție), și deresponsabilizarea familială, conduc către o scădere alarmantă în ceea ce privește calitatea vieții populației din țara noastră.

BIBLIOGRAFIE (integral)

Achimescu N.,(1995), *Familia creștină, între tradiție și modernitate. Considerații teologico-sociologice*, în *Familia creștină azi*, Editura Trinitas, Iași, p.120.

Albu I., (1975), *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București.

Anghelescu, C., coord. din partea UNICEF: Costache, L. (2015), *Copilul meu este o persoană importantă : elemente practice de psihologie a copilului pentru părinți: de la naștere la școală* - București : Point Max Publishing.

Baudrillard, J., (1983), *In The Shadow of The Silent Majorities or The End of The Social and Other Essays*, Semiotext(e), New York. & Lyotard, J.-F., (1984), *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, University of Minnesota Press, Minneapolis.

Baudrillard, J., (2008) [1970], *Societatea de consum. Mituri și structuri*, Comunicare.ro, București, p.108. (<https://epdf.pub/societatea-de-consum-mituri-si-structuri.html>), accesat la 14.02.2017

- Bauman, Z.,(2000), *Modernitatea lichidă*, Editura Antet, Filipeștii de Târg.
- Bauman, Z.,(2005) *Globalizarea și efectele ei sociale*, Filipeștii de Târg, Editura Antet.
- Beck, U., (1995), *Risk Society: Towards a New Modernity*, Sage Publications, Londra, p28.
- Blackwell,D.L.&Lichter,D.,(2000),*Mate Selection among Married and Cohabiting Couples*, Journal of Family Issues, 21, pp. 275-302.
- Bocancea, C.& Neamțu, G., (1999), *Elemente de asistență socială*, Editura Polirom, Iași, p.112.
- Bourdieu, P., Passeron, J.C.,(1964), *Les Héritiers. Les étudiants et la culture*, Paris, Les Editions de Minuit, p.9.
- Bourdieu, P.,(1974), *Avenir de classe et causalité du probable*, Revue Française de Sociologie, N.15.
- Brazelton, T. Berry, (1989) - *Familles en crises*, Stock/Layrence Pernoud, Paris.
- Bulai A. (2008), *Concepte fundamentale în sociologie*, Editura Paideia, București.
- Burgess, E., Locke, H., Thomes, M.M., (1963), *The family: From institution to companionship*, American Book Company, New York.
- Buzducea, D. (2021), *Context social, cunoastere si actiune in asistenta sociala*, Ed.Tritonic, București.
- Buzducea, D. (2009-2013), Colecția - *Revista de Asistență Socială*, Ed. Polirom, Iași.
- Chapmannn, E.N.,(1978), *Your Attitude is showing, A Primer on Human Relations*, SRA, Chicago.
- Chipea, F., (2001), *Familia contemporană. Tendințe globale și configurații locale*,Editura Expert, București, p.267.
- Cojocaru, Șt. (2005), *Metode apreciative in asistenta sociala. Ancheta, supervizarea si managementul de caz*, Ed. Polirom, Iași.
- Denzin, N. K. (1970), *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Chicago, IL: Aldine, p. 310.
- Dumitrana, M. (1998), *Copilul instituționalizat*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Filipescu, I.P., Filipescu, A.I., (2006), *Tratat de dreptul familiei*, ed. a VIII-a revăzută și completată, Ed. Universul Juridic, București.
- Giddens A., (2000) *Sociologie*, Bic All, București.
- Giddens,A.,(2000),*Transformarea intimității. Sexualitatea, dragostea și erotismul în societățile moderne*, București, Editura Antet.
- Giddens, A., (1990), *The consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge.
- Giurescu,C.(1965), *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura Pentru Literatură, București, p.91.
- Ghebuță, A.& Tuduri, R.& Apreutesei, M.& Ifrim, R. (2009), *Ghid de bune practici pentru integrarea socială și profesională a tinerilor (post)instituționalizați*, Casa de Editură Venus, Iași, p.7.
- Goode, W.J. (1963), *World revolution and family patterns*. Glencoe, IL: Free Press. Columbia University. New York, NY.
- Gust J. , Mc Chesney M., Gechtman R.,(1997), *Improving Communication Skills. Teaching and Learning Company*, Carthage, Lindsay, The Centre for Residential Child Care series, the University of Strathclyde, Langside College, Glasgow.
- Haynes, K.S.& Holmes, K.A.(1994), *Invitation to social work*, New York, Longman, p.170.
- Herseni Traian, (1982), *Sociologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Holt, Bertha, (1995), *The Seed from the East*, published by Holt International Children's Services, USA, p.3.
- Iluț, P., (1994) *Familia. Cunoaștere și asistență*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca.
- Iluț, P., (2005), *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Editura Polirom, Iași, p.72.
- Iovu, M.B & Lazăr, F. & Cristea, D. (2020) *Competențele profesionale ale asistenților sociali*, Tritonic Books, București.

- Janesick, (1994), citat de Rotariu, Iluț, (1997), *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Iași, Editura Polirom, p. 69.
- Lambru M., Coordonator: Livada-Cadeschi L., (1998), *Asistența socială în România; Două secole de evoluție instituțională; Sărăcie și asistență socială în spațiul românesc (sec. XVIII-XX)*; Colegiul Noua Europă, Seria de publicații RELINK;
- Lambru, M. & Vameșu, A., (coord.) (2010), *România 2010. Sectorul neguvernamental-profil, tendințe, provocări*, FDSC, Editura Litera.
- Leach, E. (1967), *A Runaway World the Reith Lectures*, Oxford Press, p.12.
- Lewin, K. (1946), *Action Research and Minority Problems*, Journal of Social Issues, Volume2, Issue4, November Pages 34-46, (<https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>), accesat la data de 03.04.2021.
- Litwak, E., (1960), *Geographic mobility and extended family cohesion*, American Sociological Review, 25.
- Maftai, I. (2000), *Personalități ieșene*, vol. VII, Iași.
- Mănoiu F. & Epureanu V., (1996), *Asistența socială în România*, Editura ALL, București, p.4-17; 52.
- Mihăilescu I., (2000), *Sociologie generală-concepte fundamentale și studii de caz*, Editura Universității din București.
- Mihăilescu I., (1993), *Familia în Dicționar de Sociologie* (coord. C. Zamfir, L. Vlăsceanu), Ed. Babel, București, p.238.
- Mihuț I., Pop M., (1996) - *Consumatorul și managementul ofertei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Mitrofan, I., (1999), *Schimbări și tendințe în structura și funcțiile familiei din țara noastră*, Revista română de sociologie, p.5-6.
- Mitrofan, N., (1984), *Dragostea și căsătoria*, Editura științifică și Enciclopedică, București, p.105-115.
- Mitrofan, I., Ciupercă, C. (1998), *Introducere în psihosexologie și psihosexologia familiei*, Edit. Press „Mihaela”, București, p.17.
- Morales, A.T., Sheafor, B.W. (2001), *Social Work: A Profession of Many Faces*, 9th Edition, Colorado State University, pp.224-228.
- Muga, M. (coordonator), Racocanu, N., Alexandrescu, A., Polch, A. B. (2005). *Studiu privind situația tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului*. București: Institutul Național de Cercetare Științifică în Domeniul Muncii și Protecției Sociale, p.7.
- Murdock, G.P., (1949), *Social structure*, Topics Anthropology, Family, Marriage. Publisher New York : Macmillan Co, p.26.
- Neamțu, G. & Stan, D. (2008), *Asistența socială. Studii și aplicații*, Ed. Polirom, Iași.
- Necșulescu, A.H. (2011), *Geneza apariției ONG-urilor din România*, Romanian Political Science Review • vol. XI • no. 3, p.525-556.
- Nees-Delaval, B., (1996), *Totul despre sănătatea copilului*, Ed: SAECULUM I.O.
- Parsons, T. (1955), *Family, socialisations, and interaction process*, Glencoe: The Free Press, p.19-21.
- Păuș, V., (2003), *Parteneriat și dialog social. Ghidul formatorului*, Ed. Vanemonde, București.
- Prothro, E.T., and Lutfy, N.D. (1974), *Changing Family Patterns in the Arab East*. Beirut: Heidelberg Press.
- Rosen, B.C., (1956) *The Achievement Syndrome: A Psycho-Cultural Dimension of Social Stratification*, In “American Sociological Review”, p.21.
- Rudnianski, J., (2001), *Cum să înveți*, Ed. All, București.
- Sassler, S.L., (2007), *Cohabitation*, în G. Ritzer (ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Blackwell Publishing.
- Săvulescu, A. (2003), *Parteneriat și dialog social. Ghidul profesorului*, Ed. Vanemonde, București.

- Spitz R, (1945), *Hospitalism. In the Pszchoanalitical Study of the Child*. Ed. By O Fenickel, New York Internat., Univ. Press.
- Stacy S. Drury, Kathryn L. Humphreys, Kyle Esteves, article *Accelerated telomere shortening: Tracking the lasting impact of early institutional care at the cellular level*, (septembrie 2016), Institute of Infant & Early Childhood din cadrul Universității Tulane din New Orleans, Louisiana, SUA.
- Stacey, J., (1990), *Brave new families*, New York, Basic Books, p.17-18.
- Swenson C.R. (1995), *Clinical social work, Encyclopedia of social work*, 19th edition, p.502-513, Washington, D.C., NASW Press.
- Swenson C.R. (1995), *Clinical social work, Encyclopedia of social work*, 19th edition, p.502-513, Washington, D.C., NASW Press.
- Toth, G. & Toth A., Voicu, O. și Ștefănescu, M. (2007), *Efectele migrației: copiii rămași acasă*, Fundația Soros România.
- Toffler, A., (2000), [1970], *Locul viitorului*, Editura Antet și Lucman, p.142.
- Tutty L.M. & Rotherz M.A. & Grinnell R.M., (2005), *Cercetarea calitativă în asistența socială*, ed. POLIROM, Iași, p.22
- Verzea, E. (1993), *Psihologia vârstelor*, Ed. Hyperion XXI, București.
- Vlăsceanu, L., (2007), *Familia și relațiile de gen, în Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*, București, Editura Polirom, p.189.
- Voinea M., (1994), *Restructurarea familiei: modele alternative de viață*, Sociologie Românească, nr.5, Vol.V, p.503.
- Zamfir, E. & Zamfir, C., (1993) - *Țiganii – între ignorare și îngrijorare*, ed. Alternative, București.
- Zamfir, E. & Zamfir, C., (1995), *Politici sociale. România în context european*, Editura Alternative, București, p.100.
- Zamfir, E. (2002), *Asistența socială*, în Pop, L. (coord), (2002), *Dictionar de politici sociale*, Editura Expert, București.
- Weber, M., (1978), [1914], *Economy and Society*, University of California Press, Berkeley, p.880.

Lucrări, cursuri de instruire promovate de Fundații/Asociații/ONG-uri:

- Anuarul Demografic al României*, Ed.2015.
- Analiză privind implicarea actuală a ONG-urilor în îngrijirea alternativă a copiilor* (iulie 2015), FDSC.
- Catalog*, (1994), ONG Soros.
- Changes and Trends in the Nonprofit Sector*, (1997), FDSC.
- Demografia României*, (<http://dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/>), accesat la data de 06.01.2017.
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române* (<http://www.dex.ro/>), accesat la data de 12.04.2017.
- Ghidul metodologic pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă* – creat de Organizația World Learning, în cadrul Programului Childnet 2004, Autori: Prof.Dr.Sociolog Sorin Mitulescu, Psih. Dan Parvu, As.social Daniel Chirila, Psih. Ovidiu Ionescu, consultant World Learning.
- Stănescu, S. M. (coordonator) - Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU) 2007-2013, *Ghid pentru înființarea de întreprinderi sociale pentru tineri peste 18 ani care părăsesc sistemul instituționalizat de protecție a copilului*, (2013), București, p.15-18.
- National Resource Center for Youth Services din Tulsa, Oklahoma și World Learning*, martie 2002, The University of Oklahoma OUTREACH, (<https://www.nrcys.ou.edu/>), accesat la 16.08.2016.

Pactul internațional privind drepturile civile și politice (adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

Raport UNICEF (2004), (<https://www.unicef.org/romania/ro/protection.html>), accesat la 29.11.2016.

UNICEF (2006). *Copii la limita speranței. O analiză focalizată asupra situației copiilor vulnerabili, excluși și discriminați în România*, București, p.47.
(https://www.unicef.org/SITAN_romana.pdf).

Raport UNICEF, (2014), *România : copiii din sistemul de protecție a copilului* / coord.: Manuela Sofia Stănculescu, Vlad Grigoraș, Emil Teșliuc și Voichița Pop. - Buzău : Alpha MDN, 2016, ISBN 978-973-139-350-6, <https://www.unicef.org/romania/media/1981/file>, p.530-531, accesat la data de 14.09.2017.

Raportul UNICEF pentru Romania, (2017), (<http://www.unicef.ro/publicatii/>), accesat la data de 20.09.2017.

Raportul Final, (2006), *Politica demografică a regimului Ceaușescu*, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, București, p509-521 (<https://www.wilsoncenter.org>, accesat la 02.03.2021).

Stănculescu,M.S, Grigoraș,V., Teșliuc, E. și Pop ,V. (coord.) (2016), *Volum de conferință - România: Copiii din sistemul de protecție a copilului*, Publicat de Banca Mondială împreună cu Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție și UNICEF (www.worldbank.org, www.unicef.org), București.

Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului (http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/2014/2014-02-03_Anexa1_HG_Strategie_protectia_copilului.pdf), accesat la data de 14.10.2017

Articole:

Articol *Capela Sfânta Ecaterina* - CreștinOrtodox.ro, 12.06.2012, (<http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-muntenei-dobrogei/capela-sfanta-ecaterina-68188.html>), accesat la data de 12.03.2016.

Articol *Bisericile de tip bolniță* - CreștinOrtodox.ro, 17.06.2008, (<http://www.crestinortodox.ro/religie/bisericile-tip-bolnita-69676.html>), accesat la data de 12.03.2016.

Articolul *Povestea părintelui primului orfelinat din România. Îndemnul său, acum un secol: Să ne punem pe lucru!*, 14 decembrie 2015, Gheorghe Nichifor, istoric, Ziarul Adevărul/Tîrgu-Jiu, accesat la 22.01.2016.

Articol *Romania's lost children*, scris de James Nachtwey, (1990, June 24), apărut în publicația *The New York Times*, (<https://www.worldpressphoto.org/collection/photo/1991/daily-life/james-nachtwey>), accesat la data de 18.03.2016.

Articolul *Romania's Abandoned Children* publicat în Times Higher Education (March 13, 2014) (<https://www.timeshighereducation.com/books/romanas-abandoned-children-deprivation-brain-development-and-the-struggle-for-recovery>), accesat la 18.03.2016.

Articolul *Copiii nu supraviețuiesc fără afecțiune - Studii in orfelinatele-lagăr din România*, publicat în 2013, Mădălina Mitan (<http://www.ziare.com/social/spital/copiii-nu-supravietuiesc-fara-afectiune-studii-facute-in-orfelinatele-romanesti-1239475>), accesat la data de 28.06.2016.

Tom Wilson, (Aprilie 26, 2011), *Romania rethinks adoption ban despite child-trafficking concerns*, *Deutsche Welle* (<http://www.dw.com/en/romania-rethinks-adoption-ban-despite-child-trafficking-concerns/a-15029244>), accesat la data de 23.04.2016.

Ana Ilie (26 Aprilie 2011), *Deutsche Welle despre orfanii României și adopțiile internaționale*, (<http://www.ziare.com/social/romani/deutsche-welle-despre-orfanii-romaniei-si-adopitiile-internationale-1090689>), accesat la data de 15.12.2016.

A 14-a Conferință Regională Europeană ISPCAN, organizată de *Societatea Internațională pentru Prevenirea Abuzului și Neglijării Copilului* (ISPCAN) și *Federația Organizațiilor Neguvernamentale Pentru Copil* (FONPC), în perioada 27-30 septembrie 2015, București (<http://www.mediafax.ro/social/calatoria-in-timp-a-unui-copil-abandonat-in-institutiile-publice-ale-anilor-80-14761705>), accesat la data de 22.10.2016.

Articol: Andreea Pocotilă (2010), *Misterul copiilor pierduți de România*, România liberă din 11 ianuarie 2010, (<http://romaniailibera.ro/special/investigatii/misterul-copiilor-pierduti-de-romania--nu-stim-care-au-fost-adoptati--174257>), accesat la data de 19.04.2016.

Iulian Anghel, *România depășește Indonezia la imigranți*, Ziarul financiar, (24 mai 2011)

Articol: *Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă*, Salvați Copiii, (2007), București, p.15-17, <https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa>, accesat la data de 08.03.2021.

Articole personale:

- *Integrarea socială și comunitară a beneficiarilor serviciilor sociale*, Sesiunea de comunicări științifice - Orașul Inteligent (Smart Cities Conference) ediția a 4-a, 2016, [Smart Cities and Regional Development Journal](#) (SCRD), [ProUniversitaria Publishing House](#);

- *Social adaptability of the institutionalized child* - publicat în volumul conferinței *The Exercise of the Right to Non-Discrimination and Equal Opportunities in the Contemporary Society* – NEDES 2017, ISSN: 2344-5629, [ProUniversitaria Publishing House](#).

- Articol – *Perception of young people assisted in placement shelters about the existence of activities for the development of independent living skills* - vol. 2, no. 12, 2017, pp. 5726-5747. December, Paper ID-SSE07954, (<http://ijsser.org/more2017.php?id=369>), International Journal of Social Science and Economic Research (ISSN:2455-8834), Malwa International Journals Publication, India.

Legislație:

Codul deontologic al profesiei de asistent social, Consiliul național al Colegiului Național al Asistenților Sociali, M. Of., Partea I, nr. 173/6.III.2008.

Convenție cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=28213, accesat la data de 02.04.2016.

Decretul 770/1966 *pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii* în Buletinul Oficial al RSR, nr. 60 din 1 octombrie 1966.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.16, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf, accesat la data de 14.02.2016

Hotărârea de Guvern nr. 669/2006 *privind aprobarea Strategiei Naționale de incluziune a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului*, M. Of., Partea I nr. 479 din 2.06.2006.

Hotărârea Guvernului nr. 1434/2004, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 547 din 21 iulie 2008 (cu modificările și completările ulterioare, prin: Hotărârea Guvernului nr. 967/2010; Hotărârea Guvernului nr. 1084/2010).

Legea nr. 3/1970 *privind regimul ocrotirii unor categorii de minori*; Text publicat în M.Of. al României - În vigoare de la 12 mai 1970 până la 11 iunie 1997, fiind abrogat și înlocuit prin [Ordonanță de urgență 26/1997](#).

LEGE nr. 18 din 27 septembrie 1990 (*republicată*) *pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului**, M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001; (*Republicată ca urmare a constatării unor diferențe de traducere din limba engleză în limba română în conținutul convenției.).

Legea nr. 257/2013 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*; Text publicat în M.Of. al României, în vigoare de la 03 octombrie 2013;

Legea nr. 272/2004 *privind protecția și promovarea drepturilor copilului*, M. Of., Partea I, nr. 607 din 30 septembrie 2013;

Legea nr. 257/2013 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*; M.Of. al României, în vigoare de la 03 octombrie 2013;

Legea 287/2009 privind Noul Cod Civil, republicat în Monitorul Oficial nr. 505/2011, aplicabil din 1 octombrie 2011.

LEGE Nr. 292 din 20 decembrie 2011 Legea asistenței sociale EMITENT: PARLAMENTUL ROMÂNIEI PUBLICATĂ ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 905 din 20 decembrie 2011.

Legea 350/2006, *Secțiunea A4 – Factori de risc specifici și măsuri privind protecția socială a tinerilor*, Art.26. <https://lege5.ro/gratuit/geydambxga/factori-de-risc-specifici-si-masuri-privind-protectia-sociala-a-tinerilor>, accesat la data de 03.04.2021.

Legea *Voluntariatului* nr. 195/2001 a fost revizuită la data de 30/07/2006, având în vedere O.G. nr. 58/2002, Legea nr. 629/2002, Legea nr. 339/2006.

Ordin nr.25, din 3 ianuarie 2019, privind *aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale de tip rezidențial destinate copiilor din sistemul de protecție specială*)* M. Of. nr.102 bis, din 11 februarie 2019; <https://www.servicii-sociale.gov.ro>, accesat la data de 04.04.2021.

Ordin nr. 48 din 30 martie 2004 pentru aprobarea *Standardelor minime obligatorii privind serviciul pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă* Emitent: Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, Publicat în: Monitorul Oficial nr. 352 din 22 aprilie 2004.

Ordin nr. 81/2019 din 16 ianuarie 2019 privind *aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale organizate ca centre maternale*)* M.Of. nr.111 bis din 13 februarie 2019 *) http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2019/Ordine_standard/Ordin_81_2019.pdf, accesat la 22.07.2019,

Ordonanța nr. 26/1997, privind protecția copilului aflat în dificultate, republicată M.Of. Partea I, nr.205, din 2 iunie 1998.

Ordonanța nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, M.Of. al României, în vigoare de la 30 aprilie 2000.

O.U nr. 48 din 30/03/2004 *pentru dezvoltarea standardelor minime obligatorii (S.M.O) privind Serviciul pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă*, Publicat în Monitorul Oficial nr. 352 din 22 aprilie 2004.

Regulamentul de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română, art.3 (http://www.patriarhia.ro/ro/opera_social_filantropica/biroul_pentru_asistent_a_social_filantropica_3.html), accesat la data de 19.05.2016.

Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului (http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/2014/2014-02-03_Anexa1_HG_Strategie_protectia_copilului.pdf), accesat la data de 14.10.2017.

Adrese URL:

http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/REZULTATE-DEFINITIVE-RPL_2011.pdf, accesat la data de 20.11.2016.

www.voluntariat.ro, accesat la data de 05.09.2017.

www.mmuncii.ro/j33/images/buletin_statistic/Copil_trim_I_2015, accesat la data de 14.12.2015.

<file:///E:/Life-Skills-Assessment-Div.-Of-Children.pdf>, accesat la data de 20.01.2016,

<http://educar.ro/index.php/en/resources/62-chestionar-de-aptitudini>, accesat la data de 22.01.2016

https://www.academia.edu/37829921/CHESTIONAR_DE_INTERESE, accesat la data de 22.01.2016

<http://www.copii.ro/statistici-2019/>, accesat la data de 02.11.2020

<http://andpdca.gov.ro/w/situatie-copii-cu-parinti-plecati-la-munca-30-06-2020/>, accesat la data de 02.11.2020

<http://www.copii.ro/>, accesat la data de 08.03.2021
<https://copiisinguriacasa.ro/pentru-specialisti/studii-si-cercetari/situatia-copiilor-ai-caror-parinti-sunt-plecati-la-munca-in-strainatate/>, accesat la data de 08.03.2021.
www.fdsc.ro, accesat la 22.08.2016.
<https://ec.europa.eu/eurostat>, accesat la data de 14.02.2018.
http://cnpv.ro/wp-content/uploads/2020/03/studiu_calitatea_vietii_2014.pdf, accesat la data de 19.03.2016.
<https://dexonline.ro>; accesat la data de 22.08.2016.
<https://www.careleavernetwork.eu>, accesat la data de 11.05.2020
<http://newsbv.ro/2017/05/12/protectia-copilului-vrea-sa-desfiinteze-sapte-centre-unde-sunt-institutionalizati-minorii/>), accesat la data de 10.03.2020.